

COLOFON

VAREN - VARIA, het orgaan van de Nederlandse Varenvereniging, verschijnt viermaal per jaar en wordt gratis toegezonden aan alle leden.

Redactie:

Frans Didden, hoofdred.
Bert Hennipman
Peter Hovenkamp
Gerard Proper
Marco Roos

Kopij s.v.p. sturen naar:

Frans Didden
Jacob Catslaan 49
2741 XK Waddinxveen

Lay-Out:

Angelique Hennipman

Bestuur Nederlandse Varenvereniging:

Dr. Johan Eek, voorz.
Jan Greep, sekr.
Gerard Proper, penn.
Luuk Jaarsma
Prof. Dr. Bert Hennipman
Dr. Ir. Cor van de Moesdijk

Secretariaat:

Jan Greep
v. Remagenlaan 17
6824 LX Arnhem
Tel: 085 616855

Sporenbank:

Luuk Jaarsma
van Eydenhof 51
3833 JX Leunden

Kontributie:

De kontributie bedraagt fl. 25,- p.j. (voor buitenlandse leden fl. 36,- p.j.), over te maken op postgiro 210286 t.n.v.: penningmeester Nederlandse Varenvereniging te Voorschoten.

INHOUD VAN DIT NUMMER

Van de bestuurstafel, Johan Eek	blz 1
Van de sekretaris	blz 3
Conceptnotulen algemene ledenvergadering, Jan Greep	blz 6
Ingezonden brieven	blz 9
Vraag en aanbod, Johan Eek	blz 11
Vegetatieve vermeerdering van varens, Cor van de Moesdijk	blz 15
De betekenis van Latijnse of Griekse woorddelen in varennamen, Joost Veldkamp	blz 21
Op zoek naar de originele 'Victoriae', Joost Veldkamp	blz 25

VAN DE BESTUURSTAFEL

In de vereniging bruist het van de activiteiten, waaraan een aantal mensen gestalte aan geven. Met zoveel dingen tegelijk gaande, loopt er wel eens iets mis met de communicatie of moet er in het creatieve proces wel eens wat bijgesteld worden.

Op onze jaarvergadering bij Wim Braam b.v. in De Kwakel, die overigens een groot succes genoemd mag worden, waren er zo enkele punten. Het bleek, dat de aankondiging in deze rubriek in het vorige nummer van Varen-Varia ten aanzien van het verkrijgen van sporenmonsters uit de collecties van botanische tuinen, wat prematuur is geweest. Ten onrechte meende de voorzitter, dat hierover door de Hortus in Leiden al een definitieve beslissing was genomen. Mededelingen hierover gedaan door Harry Roskam, hoofd van onze werkgroep in het varentuinproject, waren verkeerd geïnterpreteerd en zittende de vergadering moest de toezegging worden teruggenomen. De Hortus verkrijgt al het

materiaal uit andere botanische tuinen via vrije uitwisseling in het vertrouwen, dat het niet vervreemd zal worden voor commerciële doeleinden. Om die reden wilde de Hortus niet zonder meer overgaan tot het verstrekken van varensporten aan derden, zelfs niet wanneer het sporen betrof, waarvoor het varenproject vooralsnog geen emplot heeft.

Inmiddels heeft de werkgroep, waarin onder meer de Hortulana en de Prefect van de tuin zitting hebben, deze kwestie besproken. Er is overeenstemming bereikt over het volgende voorstel van Uw voorzitter: Het bestuur van de varenvereniging stelt een overeenkomst op tussen de NVV en een lid van de varenvereniging, die die sporen wil gaan kweken, waarin staat vermeld dat de Hortus de gewenste sporen verstrekt op voorwaarde, dat de sporen noch het daaruit gekweekte materiaal door de ontvanger commercieel worden vervreemd en dat de ontvanger zich verplicht, indien de kweek succesvol verloopt zoveel planten terug te leveren als voor het varentuinproject benodigd zijn of een redelijk deel van de kweek, wanneer slechts een beperkt aantal planten tot wasdom is gekomen. Voor ontvangst van aangevraagd sporenmateriaal tekent de aanvrager waarmee hij zich aan de voorwaarden bindt. De werkgroep stelt het zeer op prijs wanneer liefhebbers uit de vereniging zich aanmelden voor de sporenkweek ter verrijking van de eigen collectie en ten bate van de varentuin.

De tweede fase van het varentuinproject vordert momenteel tamelijk voorspoedig. Een areaal van meer dan 1000 m² is onlangs geschoond, de top laag is afgegraven en afgevoerd en meer dan 140 m³ varencompost is aangebracht. In het terrein is de waterloop ook al uitgegraven. De kweekcapaciteit van Wim Braam en het ingekuilde materiaal in de Hortus kunnen niet aan de piekbehoefte voldoen. Er zijn handgeschreven lijsten van het opgeslagen sporenmateriaal in bewerking om te komen tot een centraal overzicht. Zodra dit overzicht en de verdragtekst beschikbaar zijn kunnen we van start. Voor inlichtingen kunt u nu reeds bellen met Johan Eek (05730 - 54559) of Harry Roskam (033 - 56342). De lijst zal zo spoedig mogelijk in Varen Varia worden opgenomen.

Een andere slip of the pen heeft U wellicht opgemerkt bij het noteren in de agenda van de aangekondigde datum van de najaarslustrumbijeenkomst. Zaterdag 2 oktober valt dit jaar op zondag en het moge dus duidelijk zijn dat die datum niet klopt. In overleg met de Hortus hebben we de bedoelde datum **zaterdag 1 oktober** nu vervroegd naar **zaterdag 3 september**. Dit wordt dan tevens de dag, waarop als onderdeel van onze lustrumviering de varententoonstelling in de orangerie en de varentuin worden geopend. De varententoonstelling zal opengesteld zijn vanaf **3 september t/m het einde van de herfstvakantie op 22 oktober**. Voor de lustrumcommissie, waarin Jan Greep, Harry

Roskam en Johan Eek zitting hebben genomen, betekent dit een aanzienlijk krappere voorbereidingsschema, maar de commissie vertrouwt erop dat de organisatie tijdig rond komt. Noteert u de datum alvast in uw agenda. U ontvangt nog een officiële uitnodiging met antwoordkaart omdat we graag een redelijke inschatting willen maken van de opkomst, in verband met het uitgebreide lustrumprogramma.

Johan Eek

VAN DE SEKRETARIS

Ledenmutaties

Aan de ledenlijst van 15 april 1994, die u onlangs ontving, kunnen de volgende nieuwe leden worden toegevoegd:

- Mevr. A.W. Nennie-Goudswaard, Bosweg 1, 8191 JM WAPENVELD (Gld), 05206-78672
- Dhr. W. Iken, Gustav Mahlerlaan 34, 2253 EB VOORSCHOTEN.

Verder is dhr. R.R. Schippers verhuisd van Aalsmeer naar 19 Travertine Road, Walderslade, Chatham Kent ME5 9LQ Engeland tel. 0044 634 864614.

Opsporing verzocht....

Hierbij moet u niet denken aan het TV-programma! Het gaat om de "vindplaats" van *Osmunda banksiifolia* (C. Presl) Kuhn. In "A Guide to Hardy Ferns" van Richard Rush staat deze varen vermeld als zijnde misschien winterhard (perhaps semi-hardy to perhaps hardy). Heeft iemand van u ervaring met deze *Osmunda* in ons klimaat? En dan de grote vraag - Is hij in Nederland verkrijgbaar? Of kan iemand sporen aanbieden? Graag bericht aan het secretariaat. Deze vraag komt trouwens van ons nieuwe lid, dhr R. Steller uit Fuchshain in Duitsland.

Asplenium fontanum

In zijn voordracht over varens, gevonden op grachtmuren in Amsterdam, vertelde dhr. T. Deters ons na afloop van de recente ledenvergadering in De Kwakel o.a. over de Genaalde Streepvaren (*Asplenium fontanum*). Naar aanleiding hiervan ontvingen wij van ons lid, dr. W. Leonhards, een publicatie over

de vondst van deze varen op een kerkmuur nabij Wuppertal. Dat was in 1982 en toentertijd de meest noordelijke vindplaats in Europa. Door menselijk toedoen is echter deze vindplaats intussen verloren gegaan. Een kopie van deze publicatie in Tuexenia (Mitteilungen der Floristisch-soziologischen Arbeitsgemeinschaft), waarin veel bijzonderheden over *Asplenium fontanum* te vinden zijn, kan worden opgevraagd bij het sekretariaat.

Farnblätter

is het "Organ der Schweizerische Vereinigung der Farnfreunde". In maart jl. is een nummer verschenen, waarin o.a. een dringende oproep werd gedaan aan de leden kopij in te leveren.

R. Holderegger geeft een beschrijving van 25 varensorten, gevonden in de "Pfannenstil". Dit is een glaciaal gevormde heuvelketen, doorsneden door diepe beekravijnen, die parallel loopt met de oostelijke oever van het meer van Zürich.

Van de hand van prof. dr. K.U. Kramer een artikel onder de titel "Die Verwandtschaft der Farne und Farnverwandten bis zum Niveau der Familie - ein vernachlässigtes Thema".

Overigens heeft deze zustervereniging een excursie in voorbereiding naar Noord-Italië voor de periode 23 - 25 september 1994. Thema: "Brachsenkräuter und Wasserfarne, Reiskulturen, Vegetation von Feuchtgebieten". Men reist per bus. Kosten (nog) niet bekend. Voor inlichtingen kunnen eventuele belangstellenden zich wenden tot dr. Eugen Kopp, Pilatusweg 18, CH-6030 Ebikon, tel. 041/366278.

"*Polypodium* in het Bergische land en aangrenzende gebieden - deel 2". In Varen-Varia no. 2 1993 vermeldde wij de ontvangst van een artikel over bovengenoemd onderwerp van dhr. W. Leonhards. Intussen heeft hij ons deel 2 toegezonden, waarvan de ondertitel luidt: "Dokumentation der mikro- und makromorphologischen Befunde". Op verzoek zal het sekretariaat graag een kopie aan geïnteresseerde lezers toesturen. Ter bestrijding van de onkosten gelieve de aanvrager een paar postzegels van Hfl. 0,80 mee te zenden.

Contributie 1994

Helaas heeft een aantal leden de contributie over 1994 nog niet voldaan. De leden voor wie dit geldt, ontvangen met deze Varen-Varia opnieuw een acceptgirokaart. Het is niet leuk voor bestuurders - allemaal vrijwilligers - om naast het gewone werk voor de vereniging ook nog achter zulke zaken aan te moeten zitten. Graag dus Uw medewerking ten behoeve van de penningmeester. Voor

leden buiten Nederland: een Euro-cheque lost het probleem op.

Open tuindagen in Lochem en Broek op Langedijk/Heerhugowaard

Van de mogelijkheid andermans tuin te bezichtigen, blijken slechts weinig leden gebruik te maken. In Lochem, bij Johan Eek, waren op 28 mei 9 leden en belangstellenden present. Voor geïnteresseerde liefhebbers was er veel te zien op varengedebied, maar rondom de vijver stonden ook veel planten, die van meer of minder vocht houden. En dan was daar dat kastje, waarin veel gezaaid wordt. Heel veel plantjes vinden van daaruit de weg naar onze leden!

In Broek op Langedijk waren op 11 juni 10 belangstellenden te gast bij de familie Huibers. Na bezichtiging van de fraaie voortuin, voor 90% gevuld met varens (en voor zandhazen onder ons: idyllisch aan het water gelegen), scheepden we ons in voor een vaartocht door het "Rijk der Duizend Eilanden" naar een stukje natuurterrein, waarover een wazig rose gloed hing. Dit kwam niet alleen van de koekoeksbloem, maar ook van tientallen, zeg maar een paar honderd orchideeën in bloei: rietorchis in een scala van rose tinten. Daar tussendoor kamvarens en een enkele moerasvaren. Een pracht terrein, waar je lekker in laarzen liep te zompen op verend veenmos. De terugtocht ging met een grote slinger langs kavels, waarop grote, soms opdringerige villa's staan te pronken. Na een lunch met verrukkelijke soep reden we binnen 10 minuten naar Heerhugowaard, waar de fam. Meegdes ons een tuin voorschotelde, waarvan je stil wordt. Een sublieme hobbykas met een afdeling cacteeën en een afdeling varens. De tuin, geaccidenteerd met nadruk op rotsplanten en dan achterin een beschaduwde vallei met een rijk assortiment varens. Zulke tuinen zie je nu ook altijd in groenbladen!

Kortom: een fijne dag, prachtig weer en een prima stemming.

Hartelijk dank aan de gastheren en vrouwen.

Wat wordt de volgende excursiemogelijkheid? Zuid-Limburg of België? Hoe dan ook, in ieder geval eerst 3 september a.s. naar Leiden!

Jan Greep

CONCEPT NOTULEN ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN DE NEDERLANDSE VAREN-VERENIGING

gehouden bij de fa. Wim Braam BV in De Kwakel, 23 april 1994.

Ondanks de wat afgelegen locatie en het mooie weer, zijn er toch 27 leden aanwezig, waaronder enkele nieuwe leden, maar helaas niemand uit België.

1) **Opening.** Voorzitter J. Eek opent de vergadering om 10.40 uur. Afwezig met kennisgeving zijn mevr. Ponne en de heren Van Dam, Huibers, Leonhards, V.d. Moesdijk en Veldkamp. De voorzitter memoreert dhr. Netten, lid van het eerste uur, die 28 maart jl. is overleden.

2) **Bespreking agenda.** Er zijn geen voor deze vergadering van belang zijnde stukken ontvangen. Voorzitter stelt voor de agenda uit te breiden met de volgende punten: Propaganda Overeenkomst met Leidse Hortus; Nieuwe opzet Varen-Varia; Inventarisatie varenbestand bij de leden; Overeenkomst met ABP en de 1e Lustrum-viering

3) **Bespreking notulen van de ledenvergadering op 2 okt 1993.** Deze worden ongewijzigd goedgekeurd.

4) **Bespreking jaarverslag 1993.** Deze worden ongewijzigd goedgekeurd.

5) **Bespreking financieel verslag 1993.** Deze geeft nauwelijks aanleiding tot vragen.

6) **Controle kascommissie.** Mevr. J.A. Chaudron, lid van de kascommissie 1993, doet verslag van de controle en accoordbevinding van de stukken en adviseert de vergadering tot décharge, hetgeen unaniem wordt overgenomen.

7) **Bespreking begrotingsvoorstel 1994.** Deze geeft aanleiding tot discussie, vooral t.a.v. de bestemming voor de voorziene reservering van ruim Hfl. 6000,-. Een deel zal nodig zijn voor de kosten betreffende de lustrumviering, waarvoor geen aparte post is opgenomen. Mevr. Chaudron pleit voor meer propaganda d.m.v. advertenties of liever nog een artikel over de vereniging dan wel een verhaal over varens door een bekend publicist. Dhr. Roskam adviseert een jaar contributie-inkomsten als vaste reserve aan te houden. De begroting wordt vervolgens akkoord bevonden.

8) **Benoeming nieuwe kascommissie.** Dhr. Veldkamp laat via mevr. Chaudron weten om praktische (=geografische) redenen niet langer deel te willen uitmaken van de kascommissie. Mevr. Chaudron is desgevraagd bereid om aan te blijven; als nieuw lid wordt dhr. Nooteboom benoemd.

9) **Bestuursverkiezing.** Deze resulteert, bij ontbreken van tegenkandidaten, in

unanieme herbenoeming van de zittende sekretaris, dhr J. Greep, De voorzitter wijst op de wenselijkheid het bestuur tot 7 leden uit te breiden; de voorkeur gaat uit naar iemand, die de "portefeuille propaganda" wil gaan beheren. Dhr. E.J.H. van Leeuwen is bereid in de "NVV-stand" mee te werken evenals dhr W. van Dam, maar geen van beiden wil als "commissaris" aantreden.

10) Toegevoegde agenda-punten.

a) **Propaganda.** Voorzitter deelt mede dat het bestuur streeft naar een stand op de Vaktentoonstelling in Aalsmeer, begin november en op de voorjaarsgroenmarkt in Bokrijk (België). In de Leidse Hortus wordt van 19 augustus t/m 2 oktober 1994 een tentoonstelling gehouden en hier willen we bij aansluiten met propaganda voor onze vereniging. Het ABP organiseert in mei 1995 een tuinevenement. Het teken- en plaatwerk van dhr. L. Jaarsma zal daar toepassing vinden. ABP en Hortus bekostigen dit uit hun budget.

b) **Nieuwe opzet Varen-Varia.** Dhr. Didden doet verslag van het overleg met dhr. Hennipman en dhr. Jaarsma. Men mikt op een iets groter formaat (80 % van A4-formaat) met een beter ogende omslag en betere papierkwaliteit. Tekstindeling in 2 kolommen met aangepaste afmetingen van foto's en afbeeldingen, kortom meer toepassing van moderne technieken. Dhr. Hovenkamp waarschuwt voor meer werk en stelt dat beroepsmensen dit voor hfl 10,- per pagina doen. Dhr. Hennipman stelt dat kopy-voorziening bovenal voorrang verdient; redactie is desgevraagd bereid leden behulpzaam te zijn, indien zij minder vaardig zijn met de pen. Dhr. Proper zou dit in de eerstvolgende Varen-Varia vermeld willen zien. Dhr. Comijs wil graag alle artikelen voor iedereen begrijpelijk neergeschreven zien, maar - zo repliceert de voorzitter - een wetenschappelijk artikel is niet altijd te vereenvoudigen. Ieder leest en selekteert op zijn/haar eigen manier. Mevr. Chaudron oppert opname van een artikel met basisbegrippen en uitleg in Varen-Varia. Indien problemen met terminologie, kan men bij de redactie vragen neerleggen. De voorbereidingscommissie zal met een uitgewerkt voorstel met kostenbegroting naar het bestuur komen.

c) **Overeenkomst met ABP.** In mei 1995 wil het ABP een tentoonstelling houden met inbreng van zaken, die in augustus/oktober 1994 in Leiden gebruikt worden. Het ABP verzorgt het drukwerk, waarbij de drie logo's van ABP, de Leidse Hortus en onze vereniging benut worden. Dhr. Roskam is op adviserende basis bij de ABP-tuin betrokken. De toestand van de tuin is slecht; het huidige personeel is niet vakbekwaam t.a.v. varens. Voor de tentoonstelling worden op professionele basis foto's gemaakt. Dhr. Van Leeuwen vraagt hoe het contact tussen NVV en ABP is ontstaan? Dhr. Hennipman licht toe dat het ABP destijds bij de aankoop van de grond via de acte moest tekenen voor instandhouding van

de varentuin; daarom werd de NVV ingeschakeld. Dhr. Hennipman wil graag weten op welke titel dhr. Roskam bij ABP opereert; persoonlijk, namens de NVV of namens de Leidse Hortus? Dhr. Roskam zelf zegt, dat dit niet duidelijk is aan te geven door de vervlechtingen, hoewel hij van persoonlijke titel is uitgegaan.

d) Overeenkomst met Leidse Hortus. Na aanleg en beplanting van de holle weg is de tweede fase van de varentuin in bewerking t.w. de waterloop van de bovensijver naar de grote vijver onderin. Er moet veel graafwerk worden gedaan en dit duurt nog wel enkele maanden. Er zijn sponsors door de NVV aangetrokken voor vijvermaterialen. Dhr. Roskam licht toe dat de Hortus alle winterharde varens van het noordelijk halfrond verzamelt; sporen van elders verkregen, worden door Wim Braam uitgezaaid. De Hortus verzamelt ook sporen van eigen collectie, maar deelt die niet zonder meer aan iedereen uit. De Hortusstaf is hierin beslissingsbevoegd. Dhr. Hennipman merkt op dat de Nederlandse Horti met kwekers samenwerken om nieuwe produkten op de markt te brengen. Wat Wim Braam betreft is het bijvoorbeeld zo dat hij voor de Leidse Hortus opkweekt, maar alleen in overleg met hen een product mag vercommercialiseren.

e) Inventarisatie varenbestand bij de leden. Er zijn 7 deelnemers en ook het ABP-bestand zal worden opgenomen terwijl koppeling met het bestand, dat in de Leidse Hortus is opgebouwd, mogelijk is. Dhr. Roskam is op beide fronten actief en heeft voor enkele leden het bestand reeds gecomputeriseerd.

f) Eerste lustrum-viering. In het kader van de tentoonstelling in de Leidse Hortus dit najaar zal onze vereniging een stand inrichten. Gedacht werd om dit begin oktober te laten samenvallen met onze najaarsvergadering, maar dat zou aan het eind van het evenement in de Hortus zijn. Vervroeging naar 2e week september kreeg de voorkeur, te meer daar we er een bijzondere dag van willen maken met diverse sprekers, waarvoor we zusterverenigingen, horti en oud-sprekers willen uitnodigen. Dhr. Nooteboom stelt voor dit treffen in het Rijks-herbarium te houden, waar meer ruimte is. Dhr. Hennipman denkt aan plantverkoop in de stand. Het bestuur zal zich beraden.

11) Rondvraag. In de rondvraag merkt dhr. Comijs op, dat hij nog steeds behoefte heeft aan een determineertabel voor varens. Dhr. Denters wijst er op dat er een handleiding is uitgegeven door de Jeugdbond Uitgeverij, Oude Gracht in Utrecht.

Voorzitter richt nu het woord tot dhr. Roskam. In de ledenvergadering van 2 oktober 1993 werd wel afscheid van hem genomen als voorzitter, maar het bleef

toen alleen bij woorden. Namens de vereniging biedt de voorzitter een boekenbon aan aan dhr. Roskam, die bekend staat als een fervent verzamelaar van boeken op varengedebied.

Vervolgens sluit de voorzitter de vergadering om 12.25 uur.

Inmiddels is de spreker, dhr. Denters van de Werk- en Adviesgroep Muurplanten Noord-Holland gearriveerd. Helaas is er door een misverstand geen projector aanwezig en terwijl ons lid dhr. Offerman deze bij een bevriende relatie ophaalt, houden wij lunchpauze en ruilbeurs. Vervolgens vertelt Wim Braam e.e.a. over varens in het algemeen (totale productie in Ned. $\pm$ 60 miljoen planten, waarvan $\pm$ 5 miljoen buitenvarens) en tijdens een rondgang over specifieke aspecten van zijn bedrijf in het bijzonder. Het ziet er allemaal ongelooflijk schoon en perfect uit. Tenslotte dan de lezing van dhr. Denters over varens op muren in Noord-Holland, maar vooral op grachtmuren in Amsterdam. Een zeer interessante lezing, het verslag van deze "veldstudie" wordt aangeschaft ten behoeve van de bibliotheek. Opvallend is het gegeven dat de gebruikte mortelspecie de groeiplaatsen bepaalt; belangrijk is het oostelijk havengebied en kademuuren in oud West en Zuid, dus niet in het oude centrum, waar reeds teveel gerestaureerd werd met harde betonmortel. In totaal werden 18 varensoorten geteld, waarbij de Genaalde Streepvaren (*Asplenium fontanum*) exclusief is voor Amsterdam.

Het loopt tegen 15.30 uur, als de laatste leden hun via de ruilbeurs verkregen nieuwe aanwinsten inladen. Conclusie: een fijne bijeenkomst- mede dankzij de gastvrijheid geboden door Wim Braam, waarvoor onze hartelijke dank.

Jan Greep - sekretaris

INGEZONDEN BRIEVEN

Historisch overzicht van de N.V.V. geschreven door Joop Comijs.

Het begon 6 jaar geleden.....

Toen ik mij in 1982 voor varens begon te interesseren, voelde ik al vrij spoedig

de behoefte aan meer informatie. Die kreeg ik van de Hortus in Leiden en uit het boekje "Verrassende Varens" van Wim Oudshoorn. Naarmate mijn verzameling groeide, namen echter ook de vragen en onduidelijkheden toe. En daarmee de behoefte aan contact met andere varenliefhebbers. Dit bracht mij ertoe, een bericht ter plaatsing te zenden aan de redactie van "Groei & Bloei", begin 1988. Hierop reageerden 5 personen, die ik uitnodigde voor een gesprek. Het resultaat was een "Club van Varenvrienden" in mei 1988. Deze leden van het eerste uur waren mevr. Stroo en de heren De Beukelaar, Jaarsma, Netten, Roskam en Comijs. Doel van de club was uitwisseling van informatie, kweken, wetenschappelijk onderzoek en contact met het buitenland. De eerste vergadering van de inmiddels 21 leden tellende Club was in oktober in Utrecht. Er werd een werkbestuur gevormd, bestaande uit Jaarsma, Roskam en Comijs. Met de oprichting van een vereniging werd gewacht tot een groter ledental was bereikt en de Club voldoende levensvatbaar zou blijken te zijn. Er waren twee vergaderingen per jaar met ruilbeurs. In november 1988 verscheen Varen-Varia voor de vijfde keer, waren er 21 leden en werd een bestuur gevormd, bestaande uit Harry Roskam (voorz.), Joop Comijs (sekr./penn./red.Varen-Varia) en Luuk Jaarsma. De oprichting van een officiële vereniging werd voorbereid. In januari 1989 kwam het ontwerp Statuten gereed. Verder een propagandafolder en een bericht in de groenpers over de oprichting. Er werd contact gezocht met onze Engelse zustervereniging. Het ledental steeg tot 34. In april 1989 werd het bestuur uitgebreid: Harry Roskam (voorz.), Joop Comijs (sekr.), Gerard Proper (penn.), Luuk Jaarsma, Bert Hennipman en Cor v.d. Moesdijk. Varen-Varia no.9 verscheen in mei met een nieuwe kop en embleem. Deze laatste stond ook op het briefpapier. Een affiche werd gezonden aan Horti en varenkwekerijen. In augustus 1989 had de officiële registratie van de Nederlandse VarenVereniging plaats door notaris Withaar te Velp. De vereniging kreeg een eigen girorekening. In oktober werd aan Varen-Varia een vragenlijst toegevoegd, waarop de inmiddels 70 leden hun wensen kenbaar konden maken. Hiervan maakten 32 leden gebruik. In maart 1990 werd een sporenbank opgericht en werd de redactie uitgebreid met Peter Hovenkamp. Er werd contact gelegd met onze Zwitserse zustervereniging. In mei werd een huishoudelijk reglement goedgekeurd. In juli 1990 waren er 89 leden. Met de Engelse en Zwitserse zusterverenigingen werd een gratis wederzijds lidmaatschap afgesproken, evenals uitwisseling en overname van elkaars publicaties in de tijdschriften. In november werd de redactie uitgebreid met Marco Roos en werd het ledenaantal van 100 bereikt. In mei 1991 verscheen Varen-Varia in A5-formaat met een speciale omslag. De lay-out kwam in handen van Angelique Hennipman. Twee leden bezochten de viering

van het 100-jarig bestaan van onze Engelse zustervereniging. Een samenwerkingsovereenkomst met het ABP in Heerlen (eigenaar van de varentuin) werd voorbereid en op 10 januari 1992 getekend. In deze commissie werd namens de NVV zitting genomen door Cor v.d. Moesdijk en Marco Roos. In maart 1992 nam Frans Didden de eindredactie van Varen-Varia over van Joop Comijs. In december droeg Joop Comijs het sekretariaat over aan Jan Greep. Hij werd op 23 maart benoemd tot erelid. Er waren kontakten met de Hortus in Leiden over de mogelijkheid tot aanleg van een varentuin. Begin 1993 werd een samenwerkingsovereenkomst gesloten en werd een begin gemaakt met de aanleg. De leden werden opgeroepen mee te doen aan een inventarisatie van hun varenbezit. Verder ontstonden er plannen voor de vorming van een varenherbarium. In maart 1993 trad Harry Roskam af als voorzitter; hij werd opgevolgd door Johan Eek. De redactie werd gevormd door Frans Didden, Bert Hennipman, Peter Hovenkamp, Gerard Proper en Marco Roos. Er werden richtlijnen samengesteld voor het verzamelen van materiaal voor een herbarium. Harry Roskam hield zich bezig met de organisatie rond de aanleg van de varentuinen in Leiden en Heerlen. In oktober 1993 hield prof. Bob Johns een lezing voor onze vereniging, die werd vertaald door Peter Hovenkamp. Joop Comijs vroeg aandacht voor de samenstelling van een bruikbare determineertabel. Aan de inventarisatie van varenverzamelingen der leden deden tot dusver 7 personen mee. Eind 1993 had de vereniging 102 leden. Er werd besloten meer aandacht te geven aan promotie van onze vereniging. Van de sporenbank die door Luuk Jaarsma wordt beheerd, werd weinig gebruik gemaakt. Er werden ideeën gelanceerd voor de viering van ons eerste lustrum.

Joop Comijs

VRAAG EN AANBOD

In vervolg op mijn aankondiging in het decembernummer kan ik nu aangeven welke soorten uit mijn sporenkweek daadwerkelijk dit voorjaar reeds beschikbaar zijn voor geïnteresseerden.

Asplenium trichomanes ssp. quadrivalens

Asplenium adiantum-nigrum
Athyrium rubripes

Dryopteris ardechensis
Dryopteris x bootii
Dryopteris celsa
Dryopteris chinensis
Dryopteris hirtipes
Dryopteris stewartii
Dryopteris wladivostokensis

Osmunda regalis
Osmunda regalis crispa
Osmunda regalis cristata
Osmunda lancea
Osmunda asiaticum
Osmunda cinnamomea
Osmunda cinnamomea fokiensis

Phegopteris connectilus (smalle beukenvaren)

Woodsia glabella

Woodwardia orientalis
Woodwardia unigemmata

Op mijn wensenlijstje uit hetzelfde nummer zijn reacties gekomen en enkele van de gevraagde soorten heb ik o.m. via de ruilbeurs in handen gekregen. Inmiddels ben ik op zoek naar een varen, die ik enkele jaren geleden op één van onze ruilbeurzen heb bemachtigd, maar die door te grote angst ten aanzien van vorstbestendigheid in de alpine kas de afgelopen winter door schimmelinfecties te gronde is gegaan. Het gaat om *Lygodium palmatum*, de "Hartford Fern" een klimmende varen voor vochtige groeiplaatsen, die van nature voorkomt in de oostelijke staten van de Verenigde Staten, onder meer New York. Wie helpt mij aan een exemplaar?

Johan Eek, tel: 05730-54559

D.J.TAS & ZONEN C.V.

Uiterweg 266-272, 1431 AV Aalsmeer
Telefoon (02977) 24516
Fax 02977-27236

Varens uit een goed milieu

Kwekerij 'De Hessenhof'

Zo'n 1100 veelal ongewone vaste planten, siergrassen en varens, uit binnen- en buitenland voor U verzameld en opgekweekt. Elke vrijdag en zaterdag geopend. Plantenlijst f 3.50 op giro 5183380

Hessenweg 41, 6718 TC Ede
Tel. 08380-17334

VARENS VOOR BINNEN EN BUITEN

Het is al weer 28 jaar geleden dat Wim Braam begon met het telen van varens.

Samen met zijn trouwe medewerkers is hij erin geslaagd EEN GOED PRODUKT te brengen, dat aan de eisen van deze tijd voldoet.

De speerpunten zijn:

- kwaliteit
- betrouwbaarheid
- service
- ruim assortiment
- goede begeleiding

VERMEERDERING VAN VARENS DOOR SPOREN EN WEEFSELKWEK

Kalslagerweg 10
1424 PM De Kwakel
Holland

Tel. 02977-40154
Fax 02977-42535

VARENS - FERNS - FARNEN

Kwekerij Ploeger:

meer dan
2000 soorten

- Gedegen kwaliteit
- Uniek groot sortiment
- Vakkundig advies
- Voor de computer
een elektronische plantengids
(folder op aanvraag)

PLOEGER DE BILT vaste planten

Blauwkapelseweg 73, EB De Bilt
Telefoon 030-202602

Verkoop aan particulieren: vrijdag, zaterdag
en maandag van 09.00 tot 17.00 uur.

VEGETATIEVE VERMEERDERING VAN VARENS

Inleiding

Bij vaste planten en houtachtige gewassen is iedereen wel bekend met de mogelijkheid om planten te vermeerderen door middel van scheuren, stekken of enten. In dit artikeltje wil ik enkele mogelijkheden bespreken om varens **vegetatief** te vermeerderen. Uiteraard heb ik niet de pretentie volledig te zijn of alle mogelijkheden te kunnen noemen.

In tegenstelling tot generatieve vermeerdering (zaad, sporen) is vegetatieve vermeerdering de aangewezen methode om meerdere identieke planten te verkrijgen. Het stelt U in staat om een groep in uw tuin te maken of vrienden en bekenden met een mooie varen te verblijden, ook geeft het de mogelijkheid om via ruilen andere planten te bemachtigen.

Delen en scheuren

Evenals bij gewone vaste planten is ook voor varens delen en scheuren de meest gemakkelijke methode om meerdere planten te verkrijgen:

1. Soorten met een kruipende wortelstok.

Er zijn vele kruipende varens zoals bijv. *Adiantum venustum*, *A. pedatum*; *Blechnum penna-marina*, *Onoclea sensibilis*, *Matteucia struthiopteris* en de vele soorten en variëteiten van o.a. *Polypodium*, *Davallia*, *Hypolepis*, *Nephrolepis*, *Rumohra*, *Gymnocarpium*, *Thelypteris*, *Davallia*, *Pyrrosia*, *Lemmaphyllum*. Deze planten zijn eenvoudig te vermeerderen door een uitloper met enkele bladveren door te snijden en voorzichtig met wortels en liefst met aanhangende grond te verplanten. Het is van belang te zorgen dat zich aan de uitloper(s) een of meerdere groeipunten bevinden. De beste tijd om dit te doen is als de planten zich in de groei bevinden in het voorjaar of in de vroege zomer.

2. Rechtopgaande soorten met kronen.

Veel soorten en variëteiten van o.a. *Polystichum*, *Blechnum*, *Asplenium*, *Dryopteris*, *Athyrium*, *Cyrtomium* hebben rechtopgaande vaak bekervormige kronen. Deze vormen geleidelijk na enkele jaren meerdere kronen vanuit de grond. Deze groeiwijze in meerdere kronen verdringt vaak de oudere oorspronkelijke kroon, waardoor de vorm van de plant minder aantrekkelijk wordt. Indien nu de plant in zijn geheel uit de grond wordt gehaald kunnen de verschillende kronen met een scherp mes worden gesplitst. Ook kunnen ze gesplitst worden door deze b.v. met de handen of met een vork uit elkaar te trekken. Voorzichtigheid is echter geboden, *Asplenium* soorten zoals bijv. *A. scolopendrium* (tongvaren) kunnen hun kronen vanuit een wortelstok vlak onder de grond splitsen zonder dat hieraan voldoende wortels zitten. Door te scheuren verkrijgt men dan kronen zonder wortels, die ten dode zijn opgeschreven. Goed kijken is daarom geboden. Voor de tongvaren is bovendien verderop een veel betere methode beschreven. Ook voor het scheuren van kronen geldt: planten als de planten in de groei zijn.

Vermeerderen via broedbolletjes of broedplantjes

De bekende kamerplant *Bryophyllum* is bekend om de eigenschap kleine plantjes aan de randen van de bladeren te vormen zelfs compleet met wortels. Deze

vallen vanzelf af of we kunnen ze met het blad, waaraan het plantje zit op een potgrond laten opgroeien tot volwaardige planten. Bij sommige andere planten kan deze eigenschap worden geïnduceerd via bladstek of via insnijdingen in het blad (o.a. kaaps viooltje). Ook bij varens zijn er vele soorten en variëteiten die dit gedrag vertonen en waarvan we dankbaar gebruik kunnen maken om ze te vermeerderen. Varens met namen als *viviparum* (lett.: levendbarend), *proliferum* (lett.: voortbrengend) of *bulbiferum* (lett.: broedbolletjes dragend) geven al aan, dat deze planten gemakkelijk op deze wijze vermeerderd kunnen worden. Aan de hand van voorbeelden en namen zal ik trachten te beschrijven hoe deze vermeerdering het handigst bij varens verloopt. Uiteraard schrijf ik vanuit eigen ervaringen. Door zelf te experimenteren ontdekt u mogelijk nieuwe methodes.

1. Levendbarende planten.

Varens als *Asplenium daucifolium*, en onder gunstige omstandigheden ook *Asplenium bulbiferum* en enkele variëteiten van *Polystichum setiferum* kunnen kleine volwaardige plantjes op hun bladveren ontwikkelen. Deze kunnen gemakkelijk worden afgenomen en opgepot in de volle grond, in potgrond of in vochtige turf al dan niet gemengd met scherp zand. Soms bevatten de plantjes nog geen wortels en moeten ze met de bladveer van de moederplant worden afgelegd ter beworteling in potgrond of vochtige turf.

2. Broedbolletjes.

Asplenium bulbiferum ontwikkelt aan de onderkant van de bladveren kleine erwtachtige bolletjes, die in een mengsel van vochtige turf met iets scherp zand in een afgesloten bak(je) afgedekt met plastic of glas gemakkelijk plantjes geven. (In goede tuingrond kunnen de bolletjes ook vanzelf plantjes vormen.) Zijn de plantjes zo'n 5 cm groot dan moeten ze worden afgehard door voorzichtig eerst een klein gaatje in het plastic te maken en geleidelijk in enkele weken het plastic steeds meer te verwijderen of het glas steeds meer te lichten. Let er bij het kweken van stekken op, dat nooit direct zonlicht op een met glas of met plastic hermetisch afgesloten bak kan vallen. De reden is, dat de temperatuur in zeer korte tijd tot meer dan 50 °C kan oplopen zelfs in januari/februari en de stekjes letterlijk worden gebakken.

De mooie variëteiten van *P. setiferum* (b.v. *Plumosum Densum*, *Proliferum*, *Dahlem*, *Divisilobum* etc. ontwikkelen kleine minuscule broedbolletjes (Eng.: bulbils) langs de gehele bladsteel; soms echter maar een of twee helemaal onderaan (als verdikking op de bladsteel te voelen). De gehele bladveer of een gedeelte van de bladveer met de broedbolletjes kan van de plant worden gesne-

den en in een dichte gesloten bak met onderin potgrond worden geplaatst. Ik gebruik zelf altijd grove turf waaraan 7 g kalk/l (pH ca 6) en soms iets opgeloste kunstmest (1 g kristallon wit per liter turf) is toegevoegd; de grove turf moet uiteraard van te voren vochtig zijn gemaakt (niet kletsnat!) met water, eventueel kan scherp zand (3/1 T/Z) worden toegevoegd. De beste tijd om de bladveren eraf te halen is het najaar. De bak waarin voldoende ruimte aanwezig moet zijn kan eventueel buiten maar liefst binnen in de schaduw worden gezet. Ook hier mag er nooit zon op de bak of het bakje schijnen. Hetzelfde kan ook via afleggen aan de plant zelf, maar de winters in Nederland zijn meestal te streng om buiten succes te hebben. De huiskamer is te warm, maar een koude zolder voldoet meestal wel. Enig daglicht is noodzakelijk. Na 3-6 maanden zijn de bolletjes beworteld en zijn er bladveren te zien. De afzonderlijke plantjes kunnen dan van de oude bladveer worden gehaald en opgepot. Bij een aantal andere varens bevinden zich een of twee broedbolletjes aan de top van de bladveer (onderkant) bijv. bij *Polystichum lentum*, *Polystichum proliferum* (NB. niet *setiferum* cv. *proliferum*!), *Woodwardia radicans*, *Tectaria gemmifera* en *Polystichum andersonii*. Ook deze planten kunnen op dezelfde wijze als hierboven beschreven worden vermeerderd.

Een speciaal geval zijn de "wandelende" varens, deze vormen eveneens een minuscule broedbolletje aan de top, dat vanzelf een plantje vormt als gevolg van het doorbuigen van de bladveer naar de grond. Op deze manier kan de plant geleidelijk de gehele bodem gaan bedekken. Door de plant in een afgesloten bak te zetten onder 100% vochtigheid wordt dit gedrag gestimuleerd. Voorbeelden van "wandelende" varens vinden we onder tropische *Adiantums* zoals *A. caudatum*, *A. edgeworthii* en *A. incisum*. Een mooie winterharde varen die "wandelt" is de N. Amerikaanse "walking fern" *Asplenium* (of *Camptosorus*) *rhizophyllum*. Een hybride van deze varen *A. ebenoides* doet dit onder zeer gunstige condities ook. Beide zijn mooie varens voor de tuin; helaas zijn ze zeer gevoelig voor slakkenvraat. Een enkele slak is in staat al uw planten in één nacht te vernielen. Enkele andere *Asplenium*-soorten, bv. *A. tripteropus* en *A. flabellifolium* vormen ook broedbolletjes aan de top. Van de gewone winterharde varens, die we kennen zoals de vrouwtjesvaren *Athyrium filix femina* en van de mannetjesvaren *Dryopteris filix-mas* zijn incidentele variëteiten bekend, die ook broedbolletjes geven. Ook van de tongvaren *A. scolopendrium* is een variëteit *viviparum* bekend, die broedbolletjes en zelfs kleine plantjes aan de rand van de bladveer geeft. Voor deze laatste varens zijn broedbolletjes echter een zeldzaamheid.

Vermeerderen via stek van de bladsteel

Deze methode wordt -bij mijn weten- alleen toegepast bij de tongvaren *A. scolopendrium*.

Hebt u een mooi exemplaar weten te bemachtigen of te kweken van deze soort dan is de hieronder genoemde vermeerderingsmethode uitermate geschikt om snel veel planten te verkrijgen.

Voor de mooie steriele variëteiten van *A. scolopendrium* zoals de *crispums* (lett.: gekruld) is dit zelfs de enige vermeerderingsmethode. Omdat weinigen deze methode kennen zal ik hem uitvoerig behandelen. (N.B. Vaste plantenkweker De Hessenhof in Ede biedt *A. scolopendrium crispum* in zijn catalogus van 1993-/1994 aan!)

Hoe gaat deze methode in zijn werk:

In het voorjaar haalt men de gehele plant uit de grond en schudt voorzichtig de meeste grond eraf.

Vervolgens spoelt men de wortels schoon met stromend water. Aan de wortelstok, die in de grond zit, zijn dan behalve de wortels ook de afgestorven stengels van bladveren van voorafgaande jaren te zien. Deze stukjes stengel zijn vaak meerdere jaren oud en lijken dood (zwartgroen). Ze zitten met een verdikking aan de wortelstok vast en moeten vervolgens van de wortelstok van boven naar beneden worden gescheurd (snijden kan ook). U ziet dan dat deze stukjes stengel van binnen nog groen zijn. Deze stukjes van de oude bladstengels kunnen eventueel nog wat wortels bevatten, die moeten worden verwijderd. Ook de dode stengel wordt afgesneden en men houdt een klein stukje stengelbasis over (1-3 cm), dat onderaan verdikt en meestal iets krom is. De stukjes worden met koud water helemaal schoongespoeld. Bij het snijden van de steel zo min mogelijk wonden maken. Deze schoongemaakte stukjes stengelbasis worden nu plat op een vochtig turf/zand mengsel gelegd, waar iets kalk doorheen is gemengd. Eventueel kunnen de stukjes ook ondersteboven dwz met de verdikking naar boven in het mengsel gestoken worden. De stekbak wordt vervolgens met glas of plastic afgedekt en in de schaduw gezet. Iets uitdrogen van de stek is funest. Daarom ten overvloede: zet de bak nooit in de zon, zelfs geen vijf minuten; zeer diepe schaduw mag wel. Een fungicide toevoegen is niet nodig. Let wel, dat geen stek genomen wordt van nog gezonde bladveren van hetzelfde jaar! Afhankelijk van de omstandigheden komen er na 4-6 weken lichte groene puntjes op de stekjes, die na voldoende geduld vervolgens uitgroeien tot identieke kleine plantjes. Van een goede tuinplant kan men op deze manier gemakkelijk meer dan 100 nieuwe plantjes verkrijgen. Zijn de plantjes beworteld (op een stekje komen soms 5-10 plantjes) en 1-2 cm groot dan kunnen ze voorzichtig

worden verspeend. Men kan ze ook wat groter laten worden waarna ze voorzichtig worden afgehard, omdat de planten in 100% vochtigheid zijn opgegroeid. Na het verwijderen van de bladstek kan de moederplant weer in de grond worden gezet eventueel na scheuren van de afzonderlijke kronen met voldoende wortels! Na een jaar of drie is de moederplant weer zodanig gegroeid dat weer stek genomen kan worden.

Weefselcultuur

Dit is een werkwijze, die tegenwoordig door professionele kwekers ook op grote schaal wordt toegepast voor varens om snel grote aantallen planten te verkrijgen. De weefselkweek techniek vereist specifieke omstandigheden zoals absoluut stofvrije ruimtes. Verder worden van de gebruiker de nodige laboratorium vaardigheden vereist en is onderzoek nodig naar de beste cultuurmedia voor nieuwe planten. Deze techniek is dan ook relatief duur en wordt alleen toegepast voor moeilijk te vermeerderen planten of om virusvrije planten te verkrijgen b.v. het zaaien van orchideeen, meristeem cultuur van geraniums, rhododendrons, kalmia's etc. Een van de varens, waarvoor weefselcultuur op grote schaal wordt toegepast is de bekende "Boston Fern" *Nephrolepis exaltata*. Vele cultivars hiervan worden via weefselcultuur van de groeipunten vermeerderd. Zoals uit het voorgaande blijkt is weefsel cultuur meer iets voor daarin gespecialiseerde bedrijven en komt voor gewone kwekers nauwelijks in aanmerking, laat staan voor de gemiddelde amateur. Deze techniek laat ik daarom verder buiten beschouwing. Wilt u toch een aparte hobby beoefenen en zich hierin verdiepen dan zijn er diverse boeken in de handel. Cultuurmedia, boeken, apparatuur e.d. zijn te verkrijgen bij o.a. Sigma chemie, B-2880 Bornem België.

Ik wens u veel succes met de hierboven beschreven methodes en mocht u bijzondere of mooie varens bemachtigen of kweken dan is vegetatief vermeerderen de manier om andere leden van de vereniging in uw succes te laten delen. Mocht uw kostbare plant dan vroeg of laat het loodje leggen dan kunt u deze plant weer van uw kennissen terugontvangen.

Cor van de Moesdijk

DE BETEKENIS VAN LATIJNSE OF GRIEKSE WOORDDELEN IN VARENNAMEN

Hieronder vindt u een lijst van woorddelen afkomstig uit het Latijn of Grieks, die voorkomen in varennamen. De eerste reeks zijn delen die u gewoonlijk aan het begin van een varenaam tegenkomt, de tweede bevat delen die doorgaans het einde van een varenaam vormen.

(L) = van latijnse afkomst

(G) = van griekse afkomst

a-, ab- :	(L) weg van
a-, an- :	(G) afwezig, zonder
ad-, af-, at- :	(L) na, dichtbij
bi- :	(L) twee
brachy- :	(G) kort
brevi- :	(L) kort
bryo- :	(G) mosachtig
calli-, calo- :	(G) mooi
centi- :	(L) honderd
chrys-, chryso- :	(G) gouden
co-, con-, cum- :	(L) met, gepaard gaan met, samen met
crypt-, crypto- :	(G) verborgen, bedekt, verstopt
circum- :	(L) rondom
di- :	(G) twee
dicha-, dich- :	(G) in twee delen
e-, ef-, ex- :	(L) ontbloot van, afwezig, geen, zonder
em-, en- :	(G) in, binnen
hetero- :	(G) verschillend, anders
hymen- :	(G) membraan, membraanachtig, huidachtig
il-, im-, in-, ir- :	(L) in, voor, tegengesteld
infra- :	(L) onder, aan de onderzijde
intra- :	(L) aan de binnenkant, binnenin
lati- :	(L) breed
lept-, lept- :	(G) smal, slank, dun
longi- :	(L) lang
macr-, macro- :	(G) groots, groot, lang

magni- :	(L) groot
mega-, megal- :	(G) groot, groots, zeer
mel-, melan-, melano- :	(G) zwart, zeer donker
micro- :	(G) klein
mon-, mono- :	(G) één
mult-, multi- :	(L) veel
nephro- :	(G) niervormig
ob- :	(L) omgekeerd, tegengesteld
olig-, oligo- :	(G) weinig
omni- :	(L) alle, het geheel, elk
ophio- :	(G) behorende tot de slangen, slangachtig
oreo-, ores- :	(G) hoort thuis in de bergen
pachy- :	(G) gezet, dik
palud- :	(L) hoort thuis in de moerassen
parvi- :	(L) klein
pauci- :	(L) weinig
per- :	(L) overal, door, gehele
platy- :	(G) breed
poly- :	(G) veel, talrijk
prae- :	(L) voor
pro- :	(L) voor, inplaats van
pseud-, pseudo- :	(G) nep, lijken op maar niet overeenkomen
pter-, ptero- :	(G) vleugel, gevleugeld
quadr-, quadri- :	(L) vier
rami-, ramo- :	(L) vertakt, hoort thuis in de takken
re- :	(L) weer, terug
retro- :	(L) terug, terugwaarts, achter
rhyti-, rhytido- :	(G) verkreukeld, gerimpeld
rotundi- :	(L) rond
rubr-, rubri-, rubro- :	(L) rood
semi- :	(L) half
semper- :	(L) altijd, ten alle tijden
sessil-, sessili- :	(L) ongesteeld
sub- :	(L) klein, niet volledig, bijna, onder
super- :	(L) boven, extra, er boven op, over
supra- :	(L) aan de bovenzijde
tenui- :	(L) slank, dun
thely- :	(G) vrouwelijk

trachy- :	(G) ruw
tri- :	(L & G) drie
trich-, tricho- :	(G) harig of haarachtig
un- :	(L) niet, zonder
uni- :	(L) één
xanth-, xantho- :	(G) geel

De oorspronkelijke taal (L = latijns of G = grieks) is tussen haakjes geplaatst, maar de meerderheid van de griekse woorden zijn gelatiniseerd voor botanisch gebruik. In zulke gevallen zijn het onzijdige of vrouwelijke eind weergegeven.

-abile -is :	(L) capaciteit of mogelijkheid
-aceum -a :	(L) overeenkomend
-aeum -a :	(L) behorende tot
-ale -is :	(L) behoren tot of thuis horen bij
-anum -a :	(L) behoren tot of thuis horen bij
-are -is :	(L) behoren tot of thuis horen bij
-arium -a :	(L) behoren tot thuis horen bij
-ascens :	(L) proces in wording
-aticum -a :	(L) plaats van voorkomen
-atile -is :	(L) plaats van voorkomen
-atum -a :	(L) bezittend of lijkend op
-abile -is :	(L) capaciteit of mogelijkheid
-caule -is :	(L) gesteeld
-cellum -a :	(L) miniatuur
-cillum -a :	(L) miniatuur
-cladon :	(G) tak, scheut
-corne -is :	(L) gehoornd
-culum -a :	(L) miniatuur
-ellum -a :	(L) miniatuur
-ense -is :	(L) land of plaats van voorkomen of oorsprong, of anders habitat
-escens :	(L) proces in wording
-estre -is :	(L) plaats van voorkomen
-ferens :	(L) dragend
-ferum -a :	(L) dragend
-fidium -a :	(L) gespleten

-fissum -a :	(L) gekloofd
-fluens :	(L) vloeien
-folium -a :	(L) met bladeren
-forme -is :	(L) gevormd
-ibile -is :	(L) capaciteit of mogelijkheid
-icans :	(L) bijna hetzelfde als, nauwe overeenkomst
-icum -a :	(L) behorende tot
-ides :	(G) duidt op overeenkomst
-idum -a :	(L) staat of conditie
-ile -is :	(L) capaciteit of mogelijkheid, bezit of kwaliteit
-illimum -a :	(L) superlatieve kwaliteit of mogelijkheid
-illum -a :	(L) miniatuur
-ineum -a :	(G) duidt op materiaal of kleur, of overeenkomst in kwaliteit
-inum -a :	(G) duidt op materiaal of kleur, overeenkomst of bezit
-issimum -a :	(L) superlatieve kwaliteit of mogelijkheid
-ites :	(G) duidt op nauwe overeenkomst
-iticum -a :	(G) fitheid of capaciteit voor iets, of in bezit van
-itis :	(G) duidt op nauwe overeenkomst
-ium -a :	(G) karakteristiek van, genoemd naar
-lobum -a :	(L) gelobd
-melanos :	(G) zwart, zeer donker
-odes :	(G) als, overeenkomend, de vorm hebben van, de aard hebben van
-oides :	(G) als, overeenkomend, de vorm hebben van, de aard hebben van
-oideum -a :	(G) als, overeenkomend, de vorm hebben van, de aard hebben van
-osum -a :	(L) duidt op overdaad, of volle of gemarkeerde ontwikkeling
-otum -a :	(L) overeenkomst of bezit
-parum -a :	(L) te klein, niet genoeg, niet erg
-phorum -a :	(G) dragen
-phyllum -a :	(G) met bladeren
-pteron :	(G) met vleugels
-rimum -a :	(L) superlatieve kwaliteit of mogelijkheid
-re -is :	(L) behoren tot of thuis horen bij
-tre -is :	(L) behoren tot of thuis horen bij

-ulum -a :	(L) miniatuur, of duidend op een tendens of aktie
-utum -a :	(L) duidend op bezit

Joost Veldkamp

OP ZOEK NAAR DE ORIGINELE 'VICTORIAE'

In zijn artikel, 1980 BPS Bulletin, voegt Jimmy Dyce een paar stukken samen van de geschiedenis van wat misschien de meest opmerkelijke variëteit is, ooit aangetroffen, van onze inheemse *Athyrium filix-femina* "Victoriae", koningin van de wijfjesvarens. Het eerste deel van het verhaal, dat begint met de ontdekking in de buurt van Loch Lomond in 1861, is nu welbekend. Even welbekend is, dat men er nooit in slaagde bij de nakomelingen van deze vondst de hoogte, de symmetrie, en de hoek, waaronder de secundaire bladeren kruisen, te verkrijgen, die de uitlopers van de oorspronkelijke plant vertoonden. Omdat ik herhaalde malen teleurgesteld was over de resultaten van gekochte planten *Athyrium filix-femina* "Victoriae", die van verschillende zijden aangeboden werden als 'uitgeselecteerde sporenplantjes' of 'afkomstig van een goed origineel', ging ik op pad om enige hiaten in de meer recente geschiedenis van het originele materiaal op te vullen.

Mijn zoektocht moest vanzelfsprekend beginnen op Buchanan Castle zelf, dichtbij de plaats in Drymen, waar men de oorspronkelijke ontdekking deed en waar naar bekend is een deel van de plant een groot aantal jaren is blijven staan. Vermoedelijk had Druery, die over een bezoek aan Loch Lomond schreef kort voor de eeuwwisseling, hetzelfde idee gehad. Mijn eerste zicht op het kasteel was een tegenvaller. Het is een ruïne geworden en het is bijna evenzeer een onderkomen voor de plaatselijke flora en fauna als de bossen zijn, die het kasteel omringen. Erger was dat ik me realiseerde, dat een kleine wijk met moderne bungalows, die binnen de kasteelgronden gebouwd was en die de straatnaam "Castle Gardens" droeg, kortgeleden gebouwd was op de plaats van de oude ommuurde tuin, waar oorspronkelijk "Victoriae" groeide. Ik was echter zo fortuinlijk de plaatselijke vertegenwoordiger van de Nature Conservancy Council te ontmoeten. Hij had het 1980 artikel gelezen en had het zelf op zich genomen om te zoeken naar wat plaatselijke bekend is geworden als de Bucha-

nan varen. John Mitchell, voor wiens hulp ik dankbaar mijn erkentelijkheid betuig, vermeldde in één van de plaatselijke natuurtijdschriften, dat hij met succes drie planten in het Drymen gebied had gelokaliseerd. Er is echter door een latere vondst twijfel gerezen aan de oorspronkelijkheid van de eerste drie vondsten.

De laatste vondst leek daarom het meest veelbelovende aanknopingspunt en de eerste gelegenheid om deze plant te bekijken deed zich voor in januari 1989. Het was duidelijk niet de beste tijd van het jaar om de wijfjesvaren te bestuderen, vooral niet omdat de plant "in orde gebracht was" voor de winter. Toch was het nu mogelijk de kroonmassa van dichtbij te bekijken, iets wat later in het jaar onmogelijk bleek te zijn, wanneer de bladveren volledig ontrold zijn. Alles bij elkaar waren daar zo'n zestien grote kronen ter grootte van een groot bord. Verder was duidelijk uit de middenlijn van de veerbasis op te maken, dat iedere bladveer behoorlijk groot geweest was.

Een tweede bezoek in de late zomer verdreef alle twijfel - dit was niet zomaar een zaailing van de oorspronkelijke plant. De veren bereikten een lengte van 112 cm van kroon tot bladveertop. Het percruciate karakter was eveneens erg duidelijk.

De trotse eigenaar van dit magnifieke exemplaar vertelde uitvoerig de geschiedenis van zijn plant. Tot op heden was hij zich niet bewust geweest van de zeldzaamheid ervan. In 1956 verhuisde zijn vader, toen hij weduwnaar werd, uit Drymen om bij zijn zuster in het naburige Killearn te gaan wonen en de plant werd overgebracht naar de tuin van de zoon in een dorpje niet ver van Killearn waar hij heden ten dage nog staat. Wat de eerdere geschiedenis ervan betreft zijn er twee even waarschijnlijke theorieën om te verklaren hoe het kwam, dat de familie deze plant had.

De eerste theorie is terug te brengen op John Mason van Masons kwekerij in Drymen, die laat in de twintiger jaren een stuk van de oorspronkelijke vondst had weten te bemachtigen. Hij had deze plant opgekweekt met de bedoeling om sporenplantjes te kweken voor de verkoop. Verschillende zaailingen, in het Drymen gebied gevonden, zijn zonder twijfel hiervan afkomstig. De vader van de huidige bezitter was echter enthousiast tuinier en een goede vriend van Mason vanwege de vrijwillige brandweer - zulke plaatselijke corpsen waren gewoon in die tijd. Beide mannen deden dienst in Drymen. Vanwege deze vriendschap werd mogelijkerwijs een stuk van de originele plant doorgegeven in het midden van de jaren dertig.

De tweede meer eenvoudige theorie vindt zijn oorsprong in het feit, dat de vader van de tegenwoordige eigenaar van beroep "waller" was en op het

Buchanan landgoed werkte. Het werk zal hem noodzakelijkerwijs in regelmatig contact gebracht hebben met de ommuurde tuin en stenen varenhuis. Als medepersoneelslid zal hij zeker regelmatig contact gehad hebben met de Hoofdtuinman.

Welke theorie de juiste is, zal altijd wel een raadsel blijven. Een ding is echter zeker, we zijn dank verschuldigd aan de familieleden van de tegenwoordige eigenaar voor de rol, die ze gespeeld hebben bij de instandhouding van dit levende stuk pteridologische historie. Dit stuk moet gerekend worden tot de grootste klomp van de oorspronkelijke "Victoriae", waarvan men het bestaan kent. Het is echter mogelijk, dat soortgelijke ontdekkingen nog gedaan zullen worden. Door de vrijgevigheid van de eigenaar en op voorwaarde, dat iedere poging gedaan zal worden om de plant te verspreiden en zo het voortbestaan ervan te verzekeren, zijn stukken van de plant gekregen en verdeeld onder de leden van de Vereniging, in een reeks van verschillende plaatsen om zo een grote geografische verspreiding te waarborgen en om verdere distributie aan te moedigen als vegetatieve vermeerdering mogelijk is geworden. Bovendien verwacht men, dat sporen van deze stekken vrijelijk te verkrijgen zullen zijn via de sporenbank en hopelijk gebruikt zullen worden door onze zogenaamde 'plantenkruisers' bij hun zoeken naar nieuwe richtingen op het gebied van varen variëteiten.

Referenties:

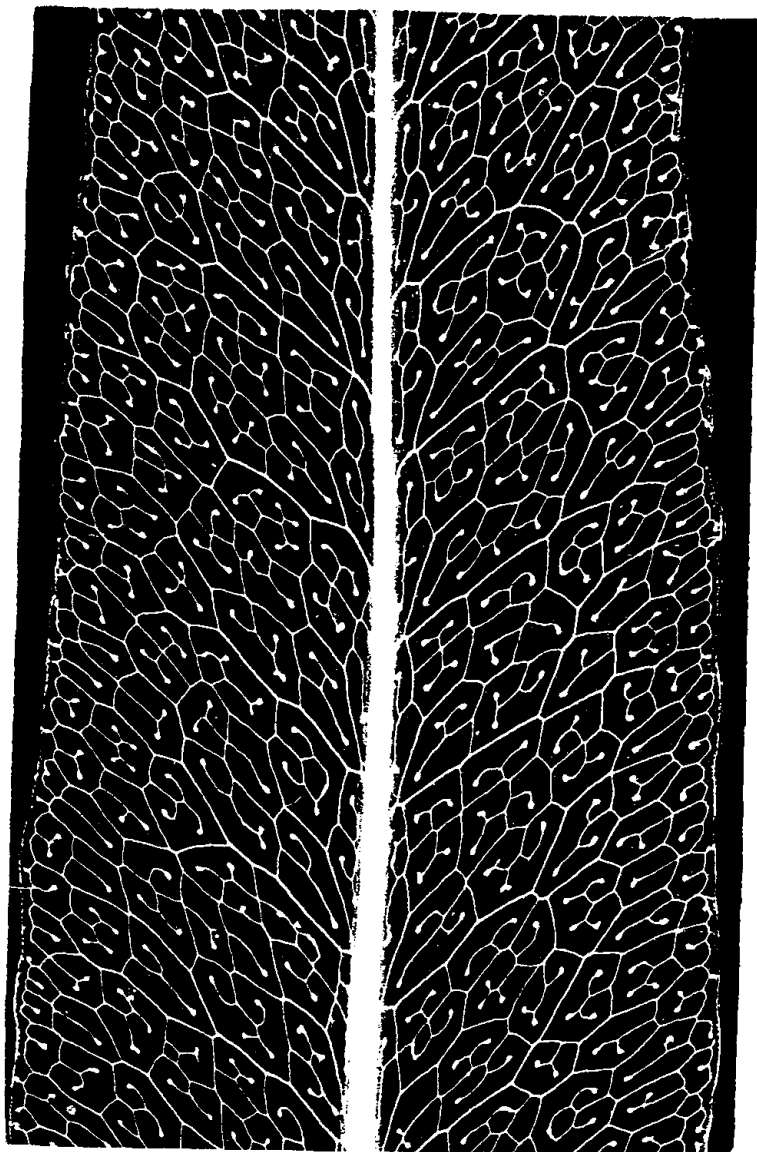
Dyce, J.W. 1980. *Athyrium filix-femina* "Victoriae". The British Pteridological Society Bulletin 2, 92-94.

Mitchell, J. & Mason, J.B. 1981. The Buchanan Fern. Forth Naturalist and Historian, Volume 6, 97-101.

Nick Schroder

2 The Dell, Haywards Heath, West Sussex, RH16 1JG.

Vertaling Joost Veldkamp

Nervatuurpatroon van een tropisch Aziatische eikvaren.
Foto: E Hennipman. Projectiefotografie

WIJ WENSEN U EEN FIJNE ZOMERVAKANTIE TOE!

Varens voor professionals...

De basis voor het succesvol leveren van gezond uitgangsmateriaal voor varens? Dat is bij Royal Eveleens de jarenlange teelt-ervaring, gecombineerd met voortdurend onderzoek om de teeltomstandigheden te optimaliseren.

Kwaliteit

Verbeteringen van de kwaliteit, vernieuwing van het assortiment en een juiste teeltbegeleiding geven dan de kweker het vertrouwen waar hij recht op heeft.

Poelweg 40, De Kwakel.
Postbus 35, 1430 AA Aalsmeer.
Tel. 02975-62289, Fax 02975-68620.

Jonge planten met een voorsprong